

Всесвітнє наукове ноосферно-онтологічне товариство
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Асоціація російськомовних вчених штату Масачусетс, м. Бостон, США
Асоціація «Духовно-інтелектуальний вибір»
Харківський громадський фонд розвитку вищої освіти «ІНТЕЛЕКТ»

ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В ХХІ СТОЛІТТІ

*Міжнародний збірник статей
за загальною редакцією проф. В. П. Бабича, проф. Л. С. Рибалко*

ДУХОВНО-ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ МОЛОДЕЖИ В ХХІ СТОЛЕТИИ

*Международный сборник статей
под общей редакцией проф. В. П. Бабича, проф. Л. С. Рыбалко*

SPIRITUAL AND INTELLECTUAL UPBRINGING AND TEACHING YOUTH IN THE XXI CENTURY

*International Collection of Articals
edited by prof. V. P. Babich, prof. L. S. Rybalko*

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Всесвітнього наукового ноосферно-онтологічного товариства, м. Харків
(протокол № 4/1 від 3.11.2019 р.)*

Рецензенти:

- С. Т. Золотухіна** — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
- О. М. Кікінежді** — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;
- М. С. Гончаренко** — доктор біологічних наук, професор, професор кафедри валеології філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Д 85 **Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в ХХІ столітті** : міжнародний збірник статей / за заг. ред. проф. В. П. Бабича, проф. Л. С. Рибалко. Харків: Вид. ВННОТ, 2019. 470 с.

У збірнику розглянуто філософсько-онтологічні та концептуально-методологічні засади духовно-інтелектуального виховання і навчання молоді в ХХІ столітті. Представлено матеріали до проекту Концепції духовно-інтелектуального виховання і навчання молоді «ДИВО-21» Всесвітнього наукового ноосферно-онтологічного товариства.

Висвітлено питання духовно-інтелектуального виховання і навчання молоді в історичному, педагогічному, психологічному аспектах. Акцентовано на практичній значущості розвитку духовно-інтелектуального потенціалу суб'єктів освітнього процесу.

Розраховано на науковців, педагогів, здобувачів вищої освіти, методистів, управлінців, громадську спільноту, батьків.

Д 85 **Духовно-интеллектуальное воспитание и обучение молодежи в ХХІ веке**: международный сборник статей / Под общ. ред. проф. В. П. Бабича, проф. Л. С. Рыбалко. Харьков: Изд. ВННОО, 2019. 470 с.

В сборнике рассмотрены философско-онтологические и концептуально-методологические основы духовно-интеллектуального воспитания и обучения молодежи в ХХІ веке. Представлены материалы к проекту Концепции духовно-интеллектуального воспитания и обучения молодежи «ДИВО-21» Всемирного научного ноосферно-онтологического общества.

Освещены вопросы духовно-интеллектуального воспитания и обучения молодежи в историческом, педагогическом, психологическом аспектах. Акцентировано на практической значимости развития духовно-интеллектуального потенциала субъектов образовательного процесса.

Рассчитано на научных работников, педагогов, соискателей высшего образования, методистов, управленцев, общественное сообщество, родителей.

Spiritual-intellectual upbringing and teaching of youth in the 21st century: an international collection of articles / by head. ed. prof. V. P. Babich, prof. L. S. Rybalko. Kharkov: View. WSNOS, 2019. 470 p.

The collection deals with the philosophical-ontological and conceptual-methodological foundations of spiritual and intellectual upbringing and teaching of youth in the 21st century. The materials for the draft Concept of Spiritual-Intellectual Upbringing and Teaching of Youth «DIVO-21» of the World Scientific Noosphere-Ontological Society are presented.

The issues of spiritual and intellectual upbringing and teaching of youth in historical, pedagogical and psychological aspects are covered. The practical importance of developing the spiritual and intellectual potential of the subjects of the educational process is emphasized.

It is designed for scientists, educators, higher education graduates, methodologists, managers, the community, parents.

ЗМІСТ

Склад редакційної колегії	6
Передмова В. П. Бабича	7
Вступ	9
Розділ I. КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В ХХІ СТОЛІТТІ	11
Научно-Онтологические основы Духовно-интеллектуального воспитания и образования человека новой эпохи «ДИВО-21». <i>В. П. Бабич</i>	11
«ДИВО-21»: концептуальные основания преодоления современного античеловечного глобального кризиса. <i>Г. В. Задорожний</i>	17
Концептуально-методологические основания системы духовно-интеллектуального воспитания и обучения. <i>М. И. Зобов</i>	26
Проект Концепції системи освіти «ДИВО-21». <i>А. Н. Хвостиченко, Л. Г. Трусей, А. Д. Сердюк</i>	39
Освіта – кому і навіщо? <i>Л. М. Трусей, А. О. Мироненко</i>	49
Суспільство знань: спокуси оновлення і пастки утопічної свідомості. <i>М. Д. Култаєва</i>	55
Переорієнтація суспільної свідомості з боротьби на єдність. <i>С. М. Олексюк</i>	63
Шахові моделі стосунків у суспільстві та їх вплив на формування світогляду індивіда. <i>О. С. Синьов</i>	64
Przegląd polskiej filozofii realistycznej XX wieku i jej związek z edukacją. / The review of Polish realistic philosophy in the 20 th century and its connection with education. <i>М. Krasnodebski</i>	67
Духовна еволюція людини як напрям збереження і розвитку людства. <i>Ю. Д. Бойчук, М. С. Гончаренко</i>	82
Духовність як інтенція особистісного буття. <i>Н. В. Шелковая</i>	92
Антропософський підхід до навчання та виховання особистості. <i>В. І. Лозова, О. М. Іонова</i>	97
Валеологічні основи духовного розвитку особистості. <i>Ю. Д. Бойчук, Н. В. Науменко</i>	101
Духовно-інтелектуальне навчання та виховання як природне право кожної людини. <i>Л. П. Яненко</i>	107
Духовно-інтелектуальне навчання та виховання в Україні та в світі. <i>Я. Волкова</i>	112
Засади духовного та інтелектуального виховання молоді. <i>С. М. Грудницька</i>	115
Наука та освіта в контексті сучасних вимог. <i>Л. Г. Трусей</i>	122
Вчинковий потенціал підростаючої особистості як предмет наукового аналізу. <i>Я. Кальба</i>	131
Образ учителя як духовно-інтелектуального наставника молоді з позиції акмеологічного підходу. <i>Л. С. Рибалко, С. Т. Золотухіна, Р. С. Черновол-Ткаченко</i>	135
Формування особистості: аналогі в історії, актуальні підходи, практична реалізація, теорія свідомості. Авторська концепція. <i>М. Ю. Міаніс</i>	139
Діалогізація в культурно-освітньому просторі особистості: європейський вимір. <i>Н. В. Авдимириць</i>	148
Проект «Реформування освіти» / «Освіта майбутнього». <i>М. Ю. Міаніс</i>	151
Інноваційна складова сучасної освіти. <i>Г. С. Криворотько, Ж. Ю. Кузьміна</i>	157
Сучасні проекти освітнього ландшафту: від експансії маски – до дихання живого. <i>Л. А. Кондрацька</i>	160
Принципові особливості навчання та виховання в ХХІ столітті. <i>Л. І. Ліщитович</i>	164
Ціннісний підхід до навчання й виховання як основа гуманістичної парадигми в освіті. <i>Г. Жирська</i>	170
Елітизм і рівність освіти обдарованої молоді як гуманітарна проблема ХХІ століття. <i>Я. Василькевич</i>	174
Філософія в школі: трилогія ума. <i>Ю. А. Ротенфельд</i>	179
Нова освітня парадигма як чинник розвитку вищої школи. <i>В. І. Мудрик, О. М. Школа, Чжу Фен</i>	188
Можливості ноосферної освіти вже сьогодні. <i>П. М. Таланчук, Л. І. Ліщитович</i>	193
Физическая абстракция «свободная энергия» в теории и практике индивидуальной и социальной культуры здоровья. <i>Г. Л. Апанасенко, М. С. Гончаренко, С. Д. Прасол</i>	199

Утвердження культури рівних прав та можливостей в контексті людиноцентричної освітньої парадигми. <i>О. Кізь</i>	201
Духовно-людиномірна університетська освіта як підстава осмислення і реалізації імперативу виживання людства в умовах насадження сьомого технологічного укладу. <i>Г. В. Задорожний</i>	206
Університетська людиномірна освіта як головна передумова формування духовно-ноосферосталого господарського розвитку як стратегії виживання. <i>О. Г. Задорожна, О. В. Хомин</i>	212
Інтернаціоналізація вищої педагогічної освіти в Україні (на прикладі Вінницького державного педагогічного університету). <i>Н. І. Лазаренко</i>	217
Особливості морально-духовного виховання студентської молоді в умовах глобалізаційних викликів часу. <i>С. І. Ткачов, Н. О. Ткачова, А. С. Ткачов</i>	223
Потенційні можливості позааудиторної роботи для інтелектуального розвитку майбутніх учителів фізико-математичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. <i>Н. О. Пономарьова, Н. В. Олфіренко, О. А. Жерновникова, В. В. Масич</i>	226
Педагогіка дозвілля – духовність, інтелект, стратегія. <i>А. О. Денисенко</i>	230
Основні проблеми формування методології інтелектуального навчання на основах духовності та моральності у сучасному суспільстві знань та інформації. <i>О. В. Немцов</i>	234
Розділ II. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В XXI СТОЛІТТІ	241
Еволюція та специфіка взаємодії духовного та інтелектуального розвитку в процесі наукового та навчального пізнання в часи античності та раннього середньовіччя. <i>О. В. Юрченко</i>	241
Роль духовенства в організації виховання й опіки дітей на західно-українських землях. 1900–1918 рр. <i>С. Є. Лупаренко</i>	246
Проблеми розвитку української національної школи в період кінця XIX – початку XX ст. <i>О. М. Кін</i> ..	251
Вплив психоаналітичного напрямку в освіті на розвиток духовної культури особистості. <i>Г. Груць</i>	255
Лихослів'я як деструктивний чинник соціалізації особистості. <i>Л. Ширококордюк</i>	266
Шляхи формування духовно-інтелектуальних цінностей дорослих. <i>А. В. Боярська-Хоменко</i>	271
Професійне саморозкриття особистості педагога сучасної школи. <i>О. Жизномірська</i>	273
Успішна професійна адаптація викладача-початківця як умова його інтелектуально-духовного зростання. <i>О. В. Бунчук</i>	277
Духовно-інтелектуальний концепт виробничої практики для здобувачів освітнього рівня «Магістр» у системі післядипломної освіти. <i>Р. І. Черновол-Ткаченко</i>	280
Імідж майбутнього керівника закладу освіти у контексті професійної підготовки. <i>О. І. Мармаза</i>	285
Spiritual and intellectual development of personality in the context of creative self-realization of national and Chinese students of artistic and pedagogical specialties. <i>Li Yan</i>	288
Актуалізація духовно-творчого потенціалу майбутніх учителів у вимірах підготовки до збереження і зміцнення професійного здоров'я. <i>Г. М. Мешко, О. І. Мешко</i>	292
Самопізнання як складова духовно-інтелектуального навчання і виховання майбутніх учителів. <i>Ю. І. Єрмак</i>	296
Розвиток інтелектуального потенціалу майбутніх учителів під час формування вмінь педагогічного прогнозування в навчальній діяльності. <i>О. С. Кабанська, А. А. Кабанська</i>	300
The problem of stimulating future chemistry teachers to the discovery of intellectual potential in the scientific works of Ukrainian and Chinese researchers. <i>Hou Isyuan</i>	304
Spiritual-intellectual development of the personality in the conditions of nursing aesthetic taste in the future music-pedagogical employees of Ukraine and Chine. <i>Chzhou Min</i>	307
Китайська естрадна музика як засіб духовно-інтелектуального виховання молоді. <i>Ло Юаньвень</i>	311
Духовно-інтелектуальний розвиток особистості в процесі професійної адаптації майбутніх філологів. <i>Л. О. Байбекова</i>	314
Когнітивний аспект у вивченні іноземних мов. <i>А. С. Кушнір</i>	318
Тестова методика навчання читанню за темою «Fashion and Clothes» як засіб розвитку інтелектуальних здібностей студентів. <i>А. С. Птушка</i>	322
Виховання щасливої дитини в освітніх закладах Фінляндії крізь призму реформування української школи. <i>О. Янкович</i>	328

Субкультура релігійних вірувань дітей як духовна інтенція аксіопсихологічного потенціалу особистості. <i>В. Ситкар</i>	332
Духовно-інтелектуальне виховання школярів Харківської гімназії № 89. <i>А. В. Жозе да Коста</i>	339
Забезпечення духовного розвитку молодших школярів з особливими освітніми потребами. <i>Ю. Д. Бойчук, О. С. Казачінер, О. В. Мірошніченко, Н. В. Науменко</i>	343
Інклюзивне навчання у системі освіти України: теорія і практика. <i>Т. М. Собченко, Н. М. Смолянчук</i> ...	348
Шляхи формування культури миру і толерантності у дітей в закладах загальної середньої освіти в умовах військового конфлікту в Україні. <i>І. М. Трубавіна</i>	352
Етика ненасильства в національній педагогічній спадщині та сьогоденні. <i>О. Кікінежди, І. Шульга</i>	356
Розвиток ідей педагогіки миру в освітньому військовому середовищі. <i>О. Г. Марченко</i>	360
Формування інтелектуальної складової готовності правоохоронців до професійної самореалізації на засадах педагогіки миру і толерантності. <i>С.О. Іщенко, О.В. Загребельний</i>	364
Вплив занять спортом на інтелектуальний розвиток спортсменів. <i>А. А. Голенков, А. С. Гонтар</i>	368
Бойове мистецтво як засіб духовного і фізичного виховання молоді. <i>Л. С. Рибалко, Д. С. Іванов</i>	372
Сучасні проблеми в професійній підготовці майбутніх медиків. <i>Ю. С. Ілясова</i>	376
Духовно-інтелектуальний розвиток майбутніх лікарів під час спілкування в студентському середовищі закладу вищої медичної освіти. <i>Л. В. Фоміна</i>	379
Інтелектуальне навчання і виховання майбутніх іноземних лікарів новітніми засобами педагогічної майстерності. <i>М. Ю. Котелюх</i>	383
Духовно-інтелектуальне виховання майбутніх іноземних лікарів у закладах вищої медичної освіти як основа міжкультурних відносин. <i>Л. О. Гененко</i>	387
Теоретичні основи формування креативності майбутніх менеджерів. <i>Н. Добровольська</i>	390
Модель формування управлінської компетентності майбутніх економістів. <i>К. В. Копняк</i>	396
Розвиток інтелектуальної комунікації в учнівській та студентській молоді ХХІ століття. <i>Ф. Я. Майнаєв, О. І. Майнаєва</i>	402
Духовно-моральні константи у контексті спілкування студентів у соціальних мережах. <i>В. В. Ворожбит-Горбатюк</i>	406
Духовные ценности человека информационного общества в медиа-стратегии высшего технического образования. <i>Я. Н. Кунденко</i>	412
Роль медіа у формуванні ідентичностей сучасної молоді: теоретико-методологічний та практичний аспекти. <i>Я. С. Фруктова</i>	415
Формування медійно-інформаційної грамотності особистості як запорука її духовного розвитку. <i>О. Городецька</i>	419
Інтелектуальне навчання майбутніх лікарів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. <i>Н. А. Іванькова, О. А. Рижов</i>	423
Використання ІКТ під час проектної діяльності майбутніх учителів початкової школи. <i>Б. В. Павлюк</i>	427
Особливості застосування веб-технологій в процесі підготовки майбутніх учителів. <i>А. І. Крижановський</i>	431
Формування інтелектуальних умінь засобами веб-сервісу Trello. <i>О. Г. Кіріленко, Г. О. Труш</i>	436
Практична значущість цифрових технологій для інтелектуального розвитку майбутніх лікарів-стоматологів. <i>Ю. С. Славінська</i>	439
Діагностика сформованості цифрової компетентності в процесі інтелектуального розвитку студентів. <i>О. О. Наливайко</i>	443
Застосування змішаного навчання в процесі підготовки майбутніх учителів. <i>Л. С. Шевченко</i>	447
Електронні освітні ресурси як засіб дистанційного навчання осіб з особливими потребами. <i>В. Уманець</i>	454
Ноосферное образование и две анкеты «Международного ноосферного центра Вернадского» — анкета «Цветок жизни» для изучения социальной адаптации и пространственного мышления и анкета «Здоровье ученика» для оперативного исследования состояния ученика немедицинским персоналом. <i>И. А. Фарафонова</i>	462
Алфавітний перелік авторів монографії	468

12. Stas M. I. Formuvannia estetychnykh tvorchykh yakosteï ta umin maibutnykh uchyteliv zasobamy obrazotvorchoho mystetstva : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.02 «Teoriia i metodyka navchannia obrazotvorchomu mystetstvu». Kyiv, 2001. 21 p.
13. Stritievych T. M. Formuvannia zdatnosti do profesiinoho samorozvytku maibutnykh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoï osvity». Cherkasy, 2009. 20 p.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ДУХОВНО-ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ВИМІРАХ ПІДГОТОВКИ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ І ЗМІЦНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я

Г. М. Мешко

д. пед. н., професор,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

О. І. Мешко

к. психол. н., доцент,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Стан здоров'я педагога є однією з передумов самореалізації особистості, його значних досягнень у різних видах діяльності, зокрема у професійній діяльності. Професійне здоров'я вчителя є одним із чинників професійної придатності, важливою умовою ефективності педагогічної діяльності і показником «якості» професійного життя. Професійне здоров'я трактується вченими (Р. Березовська, Е. Довгополова, А. Маклаков, Г. Нікіфоров, В. Подляшаник, В. Пономаренко, Б. Смірнов та ін.) як комплексна характеристика здоров'я людини у конкретних умовах професійної діяльності, що характеризується адаптацією до впливу чинників професійного середовища, забезпечується достатнім для виконання певного виду професійної діяльності функціональним резервом організму, проявляється у вигляді стану фізичного, психічного, соціального і духовного благополуччя.

Одним із шляхів збереження і зміцнення професійного здоров'я вчителя, досягнення професійного довголіття є гармонізація його особистості, яка у психологічній літературі трактується як процес поступового подолання й усунення невротичних компонентів власного внутрішнього світу, підвищення ступеня автентичності [10]. Гармонізація власного внутрішнього світу сприяє позитивному емоційному сприйняттю себе та інших, допомагає уникати стресових і конфліктних ситуацій, долати професійні труднощі з найменшими втратами для здоров'я. Гармонії внутрішнього світу особистості вчителя сприяють: осмисленість життя і власної професійної діяльності, усвідомлення та прийняття меж своєї свободи у ставленні до інших людей, відповідальність перед своїм «я» за вибір цінностей, стратегій життя і поведінки; прагнення до самозмін і саморозвитку, творчої самореалізації у професії. Тому у контексті дослідження проблеми збереження і зміцнення професійного здоров'я майбутніх учителів, гармонізації їх особистості важливою є актуалізація духовно-творчого потенціалу.

На думку А. Маслоу [8], бути здоровою повноцінною особистістю означає бути самоактуалізованою. Самоактуалізація визначається ним як неперервна актуалізація потенціалів, здібностей, талантів, як виконання місії (чи поклику, фатуму, долі або покликання), як найповніше визначення і прийняття людиною власної внутрішньої природи, як невпинне прагнення до внутрішньої єдності, інтеграції чи синергії. Таку ж думку висловлює Ф. Нюрнбергер у своїй книзі «Свобода от стресса — холистический подход». Він зазначає, що самоактуалізовані люди менше хворіють, ніж інші люди, менше піддаються стресу, більше задоволені життям. Разом з тим, вони, як правило, досягають висот у своїй галузі. Взавши на себе відповідальність за власне здоров'я, вони поширюють свої здібності до росту і розвитку також на самозцілення [цит. за 7, с. 320]. Отже, повне використання педагогом своїх талантів, здібностей і свого особистісного потенціалу є необхідною умовою його професійного здоров'я.

Проблема психологічного здоров'я з позиції повноти багатства розвитку особистості широко представлена у працях Ш. Бюлер, О. Завгородньої, А. Маслоу, Н. Лінде, С. Рубінштейна, В. Франкла та ін. Згідно з А. Маслоу, «рух до психологічного здоров'я окремої людини означає наближення до суспільства, побудованого на духовних цінностях, наближення до соціальної гармонії» [9, с. 207].

Крім того, присутність елементів творчості у професійній діяльності у науковій літературі розглядають як джерело, що додає здоров'я: «чим більше в трудовій діяльності виражене творче начало, ініціатива, застосовуються особисті здібності і знання, тим сильніше приносить вона задоволення, тим помітніший її оздоровчий вплив» [2, с. 11]. Чим більші можливості для творчості в педагогічній діяльності, де проявляються

здібності і знання вчителя, тим більше позитивних емоцій приносить ця діяльність, тим самим підвищуючи стійкість людини до захворювань.

З іншого боку, психічно здорова особистість, з позиції акмеологічного підходу, це людина, котра намагається якомога повніше реалізувати своє акме на різних вікових етапах, самоствердитися, проявити талант. Особистість, що досягнула розкриття свого акме, — це особистість, що знаходиться на вищому ступені самоактуалізації. Основними критеріями акметичної поведінки вважаються: життєстійкість особистості, внесок людини в загальнолюдську культуру в межах професії, міцність здоров'я і тривалість життя тощо.

У психолого-педагогічній науці потенціал пов'язують із ще не актуалізованими у конкретний момент часу можливостями особистості, які здатні згодом проявитися за певних обставин. Актуалізуючи потенціал особистості, можна допомогти їй розвинути свої духовні сили і повірити в творчі можливості, гармонізувати особистість. Тому важливим є розкриття ролі потенціалоорієнтованого підходу у підготовці майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я.

На думку багатьох учених (Б. Ананьєв, Г. Балл, І. Бех, Б. Братусь, І. Булах, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Максименко, В. Моляко, В. М'ясищев, Г. Олпорт, К. Роджерс, В. Рибалка, В. Роменець, С. Рубінштейн, Т. Титаренко та ін.), особистість у процесі взаємодії з дійсністю виступає, насамперед, як нескінченне, невичерпне, потенційне за своїм характером психологічне новоутворення, якому притаманні сукупність найрізноманітніших можливостей, варіантів життєвого реагування, діяльності, поведінки і яке здійснює творчий вибір цих варіантів, прийнятих чи створених нею.

Важливим у зазначеному контексті є встановлена психологічною наукою наявність у потенційному психічному двох зон, які умовно називають «зоною майбутнього в теперішньому» і зоною «минулого в теперішньому» [1]. До першої належать тенденції розвитку, психічні утворення, що почали формуватися. До другої — сформоване психічне, чого немає в теперішньому інструментального значення, але утворює психологічні резерви особистості. Основну роль в психічному розвитку відіграє перша зона. Друга зона відіграє ключову роль у творчому функціонуванні особистості та є основною умовою формування новоутворень.

Реальним проявом наявних потенційних можливостей у процесі актуальної взаємодії особистості з дійсністю виступає духовно-творчий потенціал, що залежно від рівня адаптації особистості до умов цього процесу є одним з основних чинників її психологічного здоров'я. Людина може вважатися адаптованою, якщо адаптаційний процес є і результатом, що одночасно складається з трьох компонентів: актуалізованого духовно-творчого потенціалу особистості, особистісної відкритості світу, самоуправління і саморозвитку. Майбутній педагог повинен навчитися усвідомлювати себе творцем власного життя, здоров'я. Самоактуалізація і самореалізація своєї особистості приводить людину до такого розуміння.

Тому актуальним сьогодні є потенціалоорієнтований підхід до становлення особистості майбутніх учителів, згідно з яким формування у них особистісного потенціалу дає змогу закласти основи особистісно-професійного саморозвитку, спроектувати процеси самовизначення, саморегуляції і саморозвитку особистості. При цьому під особистісним потенціалом вчителя розуміється система властивостей, які є основою його професійно-особистісного розвитку та забезпечують відповідний рівень досягнень у професійній підготовці і майбутній педагогічній діяльності. М. Воронцов виокремлює основні компоненти особистісного потенціалу, кожен з яких ним системно представлено як окремий потенціал:

- гносеологічний потенціал (система професійних знань, умінь, навичок, а також уявлень, світоглядних позицій, якими володіє фахівець);
- аксіологічний потенціал (система цілей, цінностей і ціннісних орієнтацій в професії, соціально-психологічних установок особистості);
- творчий потенціал (вищі рівні всіх когнітивних процесів, спеціальні структури потребово-мотиваційної сфери, емоційний профіль, структура вольової регуляції, Я-концепція особистості). Всі ці якості відкривають особистості можливість творити, знаходити нове, приймати рішення і діяти оригінально та нестандартно);
- комунікативний потенціал (система властивостей, умінь і здібностей особистості, що забезпечують її успішне спілкування, розуміння і взаєморозуміння з іншими людьми, здатність до оволодіння і рівень оволодіння мовами спілкування, а також комунікативними якостями, конкретними вміннями та навичками спілкування);
- художній потенціал (система естетичних смаків, уподобань, художньо-творчих здібностей і можливостей людини);
- професійний потенціал (професійні орієнтації, нахили, уподобання в сфері вибраної діяльності, у відповідному їм типі особистості фахівця. Своє вираження знаходить у рівні мотивації професійних досягнень, а також в орієнтації мотивів);
- духовний потенціал (система духовно-моральних цінностей і життєвих позицій особистості, її ціннісно-сміслових і смисложиттєвих орієнтацій, основних переконань і світогляду, що визначають розуміння

людиною своєї відповідальності, свободи, трансцендентності). Духовний потенціал чи духовність виражає здатність особистості розуміти і вибирати істинні моральні цінності (добро, краса, істина, свобода, відповідальність, трансцендентність, любов) і покласти їх в основу свого життя [3, с. 55–65].

Поняття «духовний потенціал» є предметом дослідження у працях М. Боришевського, І. Дзюби, Л. Коґана, Е. Помиткіна, М. Савчина, Л. Хомич, В. Ямницького та ін. Духовний потенціал є тією підструктурою особистості майбутнього вчителя, на рівні якої здійснюється інтеграція всіх її можливостей, що представлені в інших її потенціалах для втілення їх у життя і професійну діяльність саме людським, у високому сенсі цього слова, способом.

В. Ямницький трактує духовність як сутнісну характеристику людської природи, спрямовану на досягнення смисложиттєвих цінностей на підставі реалізації ідеальних і трансцендентних потреб, що проявляється у формі саморозвитку, особистісного зростання й творчості [15, с. 150–151]. Духовність нерозривно пов'язана із творчістю. Саме у творчому пошуку формується духовність майбутнього педагога як вищий прояв людяності. Вершиною творчої діяльності є духовні творення, в яких студент прагне осмислити свою роль і призначення, взаємини з іншими з позиції добра і зла. Але варто зауважити, що творчість може як узгоджуватися з духовними цінностями, так і йти врозрід із ними, суперечити їм.

Науковці творчий потенціал особистості трактують по-різному: як динамічне інтегративне особистісне утворення, що визначає потребу, готовність можливості творчої самореалізації (Є. Глуховська); синтетичну якість, що характеризує міру можливостей особистості в здійсненні діяльності творчого характеру (М. Корепанова, Т. Торчаніна); як динамічну інтегративну властивість, що є передумовою і результатом творчої діяльності, яка визначає спрямованість, готовність і здатність особистості до самореалізації і саморозвитку (С. Глухова, С. Каракуліна); як особистісний феномен, що характеризується процесуально-діяльнісним проявом неповторного та унікального підходу людини до вирішення поставлених задач, ситуацій і виражається в інваріантності шляхів досягнення поставлених цілей (Л. Дорфман, Л. Мещерякова, В. Овчіннікова); як комплекс унікальних здібностей особистості, зокрема креативних, що дає змогу розв'язувати професійні завдання на нестандартному рівні (А. Маркова).

К. Роджерс [12] визначав творчість не тільки і не стільки в створенні чогось нового на зовні, а насамперед в створенні нових граней власної особистості. Головним спонукальним моментом творчості є прагнення до розвитку, удосконалення. Людині завжди притаманна творча енергія, свобода волі, які дані їй для духовного розвитку. Коли людина свідомо чи несвідомо займає позицію активного творця свого життя, здоров'я, спираючись на такі цінності, як Краса, Добро, Істина, Любов, вносить порядок у своє життя, відновлює порушену рівновагу душі, то вже тоді починається одужання.

У контексті нашого дослідження інтерес представляє підхід Е. Помиткіна до визначення духовного потенціалу особистості. У змістовому вимірі духовний потенціал визначається спрямованістю особистості на вищі духовні ідеали, цінності та смисли, зокрема, естетичні, гуманістичні, екологічні, пізнавальні, самовдосконалення та самореалізації. У функціональному вимірі духовний потенціал характеризує вищий ступінь людської самоорганізації, який позначається високим рівнем свідомості, самосвідомості та вольової саморегуляції особистості. Він є силою Духа людини і в людині, що зумовлює свідому стійкість, непохитність, рішучість, відданість власному покликанню, життєвій місії. [11, с. 29]. Провідними психологічними механізмами актуалізації духовного потенціалу особистості вчений називає ідентифікацію, децентрацію, рефлексію, трансценденцію та усвідомлення буттєвої єдності [11, с. 62]. Актуалізація психологічних механізмів духовного розвитку спричиняє зміни в ієрархії цінностей, ідеалів і смислів. Самореалізація духовного потенціалу особистості знаходить вияв у духовній творчості, тобто творчості у власному внутрішньому світі. Нереалізованість духовного потенціалу сприймається як позбавлені сенсу життя і діяльності.

Заслугує на увагу позиція В. Ігнатової, яка застосовує поняття духовно-творчого потенціалу особистості: «Духовно-творчий потенціал особистості являє собою сукупність внутрішніх можливостей, потреб, цінностей і засобів досягнення особистістю таких станів свідомості, які гармонізують відношення особистості з оточуючою дійсністю, визначають інтегральний прояв креативного і духовного складників життєдіяльності і надають відповідної спрямованості процесу становлення особистості» [6, с. 101]. Виражається духовно-творчий потенціал в особистісних якостях, що визначають як духовно-творче становлення особистості, так і психологічне здоров'я, — відкритість до всього нового, усвідомлювання, натхнення, чуйність, безкорисливість, внутрішня гармонія, любов і т. д. [6, с. 248–249].

Формування духовно-творчого потенціалу майбутніх учителів відбувається в освітньому процесі, під час самоорганізації особистості, а також цілеспрямованого впливу на компоненти означеного потенціалу. Засобами формування духовно-творчого потенціалу, вважає І. Ткачук [14], є: навчальна творчість, наукова творчість, громадська творчість, мистецька творчість, ціннісна творчість і смислотворчість.

Актуалізація потенціалів передбачає перехід від потенційного, неусвідомленого до активного, проявленого в потребах особистості й усвідомленого. Актуалізація потенціалів особистості і, зокрема, духовно-твор-

чого потенціалу, веде до повноти буття людини. У повноті буття творчість із зовнішніх форм переростає у свої сутнісні буттєві форми — Життя як Творчість і Творчість як Життя [13]. Актуалізація духовно-творчого потенціалу характеризується певними ознаками: потребою і можливістю духовно-творчої самореалізації, а також прагненням присвоювати загальнолюдські цінності.

Процес актуалізації духовно-творчого потенціалу особистості як чинник психологічного здоров'я складається з двох частин — саморозуміння і самореалізації [5]. Саморозуміння дає відповіді на питання — хто я? який я? чого я хочу? для чого це мені? куди мене веде життя? Самореалізація ставить і людина знаходить відповіді на питання — як реалізувати те, що я хочу? чи зможу я? що я тепер хочу? куди я йду по житті? Самореалізація складається із самовираження і самоствердження. Самовираження допускає отримання результату, що складає максимальну цінність для свого творця [4]. Самоствердження базується на утриманні суспільного визнання досягнутого результату.

Актуалізується духовно-творчий потенціал у процесі внутрішньої роботи студента над собою, над усвідомленням своїх життєвих смислів і цінностей. Л. Соколовська [13] називає психологічні умови актуалізації духовно-творчого потенціалу особистості: 1) активізація інтеграційних внутрішньо-особистісних процесів; 2) активізація діалектичного мислення; 3) психолого-педагогічна підтримка самоорганізації особистості.

Активізація інтеграційних внутрішньо особистісних процесів призводить до цілісності особистості, усвідомлення необхідності внутрішньої осмисленості, розуміння себе. Відповіді і спроби відповідей на питання — хто я? який я? чому я такий? який я у стосунках з іншими? що повинен досягти у житті? — сприяють саморозумінню, самосприйняттю, самовизначенню, самовираженню. Самосвідомість людини складається з трьох взаємопов'язаних і взаємозалежних рівнів: «Я», «Я та інші», «Я і моє життя». Показником інтегрованості в кожному з рівнів самосвідомості є прийняття певної міри відповідальності: «я» — за себе, власне здоров'я, «я та інші» — за свої взаємини з іншими, «я і моє життя» — за спосіб життя, загалом за життя, за ті смисли, що в ньому втілюється [13, с. 85].

Актуалізоване діалектичне мислення допомагає виявити, усвідомити суперечності, суперечливий характер явищ, понять, вчинків і почуттів, встановити невидимі зв'язки між, здавалось би, непов'язаними протилежними «речами», наводить порядок у мисленні. Через активізацію діалектичного мислення у студентів успішніше відбувається, вважає Л. Соколовська, процес диференціації, розвитку і вираження різних компонентів особистості, тобто процес індивідуалізації [13, с. 94].

Психолого-педагогічна підтримка орієнтується на проблеми конкретної особистості студента, що творчо шукає своє місце в житті і професійній діяльності. У широкому значенні психолого-педагогічна підтримка — це створення сприятливих умов, безпечного середовища, необхідного для розвитку і саморозвитку особистості, розкриття і реалізації її внутрішніх сил, формування здатності до самостійних дій і вільного вибору. Вузьке значення асоціюється з допомогою психолога і педагога, їх сприянням у вирішенні проблем, пов'язаних із саморозумінням, самовизначенням, самоконтролем, саморозвитком і т. п.

Психолого-педагогічна підтримка, на думку Л. Соколовської, визначається такими аспектами: в спільному зі студентом визначенні його інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод, труднощів, що заважають йому зберігати гідність і досягати позитивних результатів в самоорганізації, збереженні і зміцненні психологічного здоров'я [13, с. 95]. Головна мета психолого-педагогічної підтримки особистості — пробудження її внутрішньої творчої активності для самоорганізації, самовдосконалення, «життєтворчості».

Актуалізація духовно-творчого потенціалу особистості покликана допомагати майбутньому вчителю визначитися зі смислами і цінностями власного буття і педагогічної діяльності, стимулює життя в теперішній момент і надихає цілеспрямовано та предметно займатися власним особистісно-професійним розвитком.

Формуванню вищого рівня ціннісних орієнтацій майбутніх учителів сприяють такі якості, як високий рівень осмисленості життя та відповідальності за свої дії, вчинки і думки, позитивна «Я-концепція», низький рівень тривожності, здатність до асертивної поведінки та емоційна стійкість. На формування саме цих якостей повинна спрямовуватися система підготовки до збереження і зміцнення професійного здоров'я. Варто зауважити, що для актуалізації духовно-творчого потенціалу майбутніх учителів необхідна сприятлива творча атмосфера у студентській групі, творче розвивальне середовище у закладі вищої освіти.

Отже, повне використання педагогом своїх талантів, здібностей та особистісного потенціалу є необхідною умовою професійного здоров'я. Актуалізація духовно-творчого потенціалу є одним із шляхів гармонізації особистості вчителя, аспектом підготовки майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я. Діяльність у цьому напрямі повинна спрямовуватися на те, щоб запустити продуктивні механізми, що забезпечують формування здатності до власного особистісно-професійного розвитку студентів, гармонізацію їх поведінки та способу життя. Необхідно визначити і розробити психолого-педагогічні засоби активізації особистісних ресурсів майбутніх учителів, що сприятимуть збереженню і зміцненню їх професійного здоров'я. Система підготовки має спрямовуватися на формування асертивної поведінки, емоційної стійкості, професій-

ної резильєнтності, гармонізацію «Я-концепції» студентів, духовний розвиток особистості, формування творчого розвивального середовища у закладі вищої освіти. Потребує обґрунтування і розроблення технологія розвитку духовно-творчого потенціалу майбутніх учителів.

Література

1. Арсеньев А. С. Философские основания личности. М. : Издат. центр «Академия», 2001. 592 с.
2. Артюнина Г. П., Игнатъева С. А. Основы медицинских знаний: здоровье, болезнь и образ жизни : учебное пособие. 2-е изд., перераб. М. : Акад. проект, 2004. 560 с.
3. Воронцов М. Л. Психологические механизмы формирования личностного потенциала и профессионализма в подготовке преподавателя-лингвиста : дисс. ... канд. психол. наук. Нижний Новгород, 2004. 189 с.
4. Гладкова В. М., Пожарський В. М. Основи акмеології : підручник. Львів : Новий світ–2000, 2007. 320 с.
5. Горобец Т. Н. Основы коррекционной акмеологии : учебно-методическое пособие. М. : Изд-во РАГС, 2007. 150 с.
6. Игнатова В. В. Педагогические факторы духовно-творческого становления личности в образовательном процессе : монография. Красноярск : Сиб. ГПУ, 2000. 272 с.
7. Копець Л. В. Психологія особистості : навчальний посібник. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 460 с.
8. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. СПб. : Питер, 2003. 352 с.
9. Маслоу А. Психология бытия / пер. с англ. М. : Рефл.-бук; Киев : Ваклер, 1997. 304 с.
10. Митина Л. М. Концепция профессионального долголетия // Директор школы. 1998. № 5. С. 31-36.
11. Помиткін Е. О. Психологічна діагностика духовного потенціалу особистості : посібник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 144 с.
12. Роджерс К. Становление личности. Взгляд на психотерапию / пер. с англ. М. Золотник. М. : Изд-во ЭКСМО ПРЕСС, 2001. 416 с.
13. Соколовская Л. Б. Условия становления психологического здоровья личности студента // Мир человека. Научно-информационное издание. Выпуск 3. Красноярск : Сиб. ГТУ, 2003. С. 97–102.
14. Ткачук І. О. Формування духовно-творчого потенціалу в трансформаційному суспільстві : автореф. дис. ... канд. філософ. наук. К. : НПУ ім. М. П Драгоманова, 2010. 20 с.
15. Ямницький В. М. Розвиток життєтворчої активності особистості: теорія та експеримент : монографія. Одеса : ПНЦ АПН України; СВД Черкасов М. П., 2006. 362 с.

САМОПІЗНАННЯ ЯК СКЛАДОВА ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Ю. І. Єрмак

доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Процес самопізнання майбутнього вчителя є усвідомленням, співвіднесенням особистістю власних можливостей і вимогами реальної професійної діяльності. Самопізнання впливає на успішність студентів, їхнє педагогічне самовизначення. Знання про себе знімає непорозуміння студента з оточуючими, дає змогу адекватно оцінити потенційні можливості. Через це самопізнання є невід'ємною складовою духовно-інтелектуального навчання і виховання студентів педагогічних вишів.

У філософському аспекті самопізнання — пізнання «Я», самості, в її специфіці, умовах і засобах реакції, характерних для неї, у передбаченнях і здатностях, помилках і слабостях, силах і межах власного «Я». За Соократом, пізнати самого себе — це означає знайти поняття моральних якостей, спільні для всіх людей; упевненість в існуванні об'єктивної істини означає, що є об'єктивні моральні норми, що відмінність між добром і злом не відносна, а абсолютна.

Так, Середньовіччя, базуючись на релігійному світогляді, породило твердження про те, що самопізнання є важливою стороною пізнання Бога. Августин Аврелій зазначав, що самопізнання повинно починатися зі споглядання і продовжуватися в усвідомленні унікальності і неповторності кожного індивіду Цю думку в подальшому підтвердив Л. Фейєрбах, поповнюючи дану ідею твердженням про те, щоб пізнати людину, необхідно її поважати, виявляти взаємоповагу, розуміння іншої людини, бажання співпрацювати.

Гуманізм епохи Відродження спрямований на визнання цінності людини, пізнання себе і реалізацію права на свободу, щастя, розвиток, побудову гуманних відносин між людьми.

Німецькі філософи вважали, що пізнати самого себе завдяки спогляданню неможливо, потрібно безперервно вдосконалювати власний потенціал, рухатися до нових вершин. Лессинг називав його центром, Кант —

ЗМІСТ

Склад редакційної колегії	6
Передмова В. П. Бабича	7
Вступ	9
Розділ I. КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В XXI СТОЛІТТІ	11
Научно-Онтологические основы Духовно-интеллектуального воспитания и образования человека новой эпохи «ДИВО-21». <i>В. П. Бабич</i>	11
«ДИВО-21»: концептуальные основания преодоления современного античеловечного глобального кризиса. <i>Г. В. Задорожний</i>	17
Концептуально-методологические основания системы духовно-интеллектуального воспитания и обучения. <i>М. И. Зобов</i>	26
Проект Концепції системи освіти «ДИВО-21». <i>А. Н. Хвостиченко, Л. Г. Трусей, А. Д. Сердюк</i>	39
Освіта – кому і навіщо? <i>Л. М. Трусей, А. О. Мироненко</i>	49
Суспільство знань: спокуси оновлення і пастки утопічної свідомості. <i>М. Д. Култаєва</i>	55
Переорієнтація суспільної свідомості з боротьби на єдність. <i>С. М. Олексюк</i>	63
Шахові моделі стосунків у суспільстві та їх вплив на формування світогляду індивіда. <i>О. С. Синьов</i>	64
Przegląd polskiej filozofii realistycznej w XX wieku i jej związki z edukacją. / The review of Polish realistic philosophy in the 20 th century and its connection with education. <i>М. Krasnodebski</i>	67
Духовна еволюція людини як напрям збереження і розвитку людства. <i>Ю. Д. Бойчук, М. С. Гончаренко</i>	82
Духовність як інтенція особистісного буття. <i>Н. В. Шелковая</i>	92
Антропософський підхід до навчання та виховання особистості. <i>В. І. Лозова, О. М. Іонова</i>	97
Валеологічні основи духовного розвитку особистості. <i>Ю. Д. Бойчук, Н. В. Науменко</i>	101
Духовно-інтелектуальне навчання та виховання як природне право кожної людини. <i>Л. П. Яненко</i>	107
Духовно-інтелектуальне навчання та виховання в Україні та в світі. <i>Я. Волкова</i>	112
Засади духовного та інтелектуального виховання молоді. <i>С. М. Грудницька</i>	115
Наука та освіта в контексті сучасних вимог. <i>Л. Г. Трусей</i>	122
Вчинковий потенціал підростаючої особистості як предмет наукового аналізу. <i>Я. Кальба</i>	131
Образ учителя як духовно-інтелектуального наставника молоді з позиції акмеологічного підходу. <i>Л. С. Рибалко, С. Т. Золотухіна, Р. С. Черновол-Ткаченко</i>	135
Формування особистості: аналогі в історії, актуальні підходи, практична реалізація, теорія свідомості. Авторська концепція. <i>М. Ю. Міаніс</i>	139
Діалогізація в культурно-освітньому просторі особистості: європейський вимір. <i>Н. В. Авдимириць</i>	148
Проект «Реформування освіти» / «Освіта майбутнього». <i>М. Ю. Міаніс</i>	151
Інноваційна складова сучасної освіти. <i>Г. С. Криворотько, Ж. Ю. Кузьміна</i>	157
Сучасні проекти освітнього ландшафту: від експансії маски – до дихання живого. <i>Л. А. Кондрацька</i>	160
Принципові особливості навчання та виховання в XXI столітті. <i>Л. І. Ліщитович</i>	164
Ціннісний підхід до навчання й виховання як основа гуманістичної парадигми в освіті. <i>Г. Жирська</i>	170
Елітизм і рівність освіти обдарованої молоді як гуманітарна проблема XXI століття. <i>Я. Василькевич</i>	174
Філософія в школі: трилогія ума. <i>Ю. А. Ротенфельд</i>	179
Нова освітня парадигма як чинник розвитку вищої школи. <i>В. І. Мудрик, О. М. Школа, Чжу Фен</i>	188
Можливості ноосферної освіти вже сьогодні. <i>П. М. Таланчук, Л. І. Ліщитович</i>	193
Физическая абстракция «свободная энергия» в теории и практике индивидуальной и социальной культуры здоровья. <i>Г. Л. Апанасенко, М. С. Гончаренко, С. Д. Прасол</i>	199

Утвердження культури рівних прав та можливостей в контексті людиноцентричної освітньої парадигми. <i>О. Кіз</i>	201
Духовно-людиномірна університетська освіта як підстава осмислення і реалізації імперативу виживання людства в умовах насадження сьомого технологічного укладу. <i>Г. В. Задорожний</i>	206
Університетська людиномірна освіта як головна передумова формування духовно-ноосферосталого господарського розвитку як стратегії виживання. <i>О. Г. Задорожна, О. В. Хомин</i>	212
Інтернаціоналізація вищої педагогічної освіти в Україні (на прикладі Вінницького державного педагогічного університету). <i>Н. І. Лазаренко</i>	217
Особливості морально-духовного виховання студентської молоді в умовах глобалізаційних викликів часу. <i>С. І. Ткачов, Н. О. Ткачова, А. С. Ткачов</i>	223
Потенційні можливості позааудиторної роботи для інтелектуального розвитку майбутніх учителів фізико-математичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. <i>Н. О. Пономарьова, Н. В. Олєфіренко, О. А. Жерновникова, В. В. Масич</i>	226
Педагогіка дозвілля – духовність, інтелект, стратегія. <i>А. О. Денисенко</i>	230
Основні проблеми формування методології інтелектуального навчання на основах духовності та моральності у сучасному суспільстві знань та інформації. <i>О. В. Немцов</i>	234
Розділ II. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В XXI СТОЛІТТІ	241
Еволюція та специфіка взаємодії духовного та інтелектуального розвитку в процесі наукового та навчального пізнання в часи античності та раннього середньовіччя. <i>О. В. Юрченко</i>	241
Роль духовенства в організації виховання й опіки дітей на західно-українських землях. 1900–1918 рр. <i>С. Є. Лупаренко</i>	246
Проблеми розвитку української національної школи в період кінця XIX – початку XX ст. <i>О. М. Кін</i> ..	251
Вплив психоаналітичного напрямку в освіті на розвиток духовної культури особистості. <i>Г. Груць</i>	255
Лихослів'я як деструктивний чинник соціалізації особистості. <i>Л. Ширококордюк</i>	266
Шляхи формування духовно-інтелектуальних цінностей дорослих. <i>А. В. Боярська-Хоменко</i>	271
Професійне саморозкриття особистості педагога сучасної школи. <i>О. Жизномірська</i>	273
Успішна професійна адаптація викладача-початківця як умова його інтелектуально-духовного зростання. <i>О. В. Бунчук</i>	277
Духовно-інтелектуальний концепт виробничої практики для здобувачів освітнього рівня «Магістр» у системі післядипломної освіти. <i>Р. І. Черновол-Ткаченко</i>	280
Імідж майбутнього керівника закладу освіти у контексті професійної підготовки. <i>О. І. Мармаза</i>	285
Spiritual and intellectual development of personality in the context of creative self-realization of national and Chinese students of artistic and pedagogical specialties. <i>Li Yan</i>	288
Актуалізація духовно-творчого потенціалу майбутніх учителів у вимірах підготовки до збереження і зміцнення професійного здоров'я. <i>Г. М. Мешко, О. І. Мешко</i>	292
Самопізнання як складова духовно-інтелектуального навчання і виховання майбутніх учителів. <i>Ю. І. Єрмак</i>	296
Розвиток інтелектуального потенціалу майбутніх учителів під час формування вмінь педагогічного прогнозування в навчальній діяльності. <i>О. С. Кабанська, А. А. Кабанська</i>	300
The problem of stimulating future chemistry teachers to the discovery of intellectual potential in the scientific works of Ukrainian and Chinese researchers. <i>Нou Isyuan</i>	304
Spiritual-intellectual development of the personality in the conditions of nursing aesthetic taste in the future music-pedagogical employees of Ukraine and Chine. <i>Chzhou Min</i>	307
Китайська естрадна музика як засіб духовно-інтелектуального виховання молоді. <i>Ло Юаньвень</i>	311
Духовно-інтелектуальний розвиток особистості в процесі професійної адаптації майбутніх філологів. <i>Л. О. Байбекова</i>	314
Когнітивний аспект у вивченні іноземних мов. <i>А. С. Кушнір</i>	318
Тестова методика навчання читанню за темою «Fashion and Clothes» як засіб розвитку інтелектуальних здібностей студентів. <i>А. С. Птушка</i>	322
Виховання щасливої дитини в освітніх закладах Фінляндії крізь призму реформування української школи. <i>О. Янкович</i>	328

Субкультура релігійних вірувань дітей як духовна інтенція аксіопсихологічного потенціалу особистості. <i>В. Сіткар</i>	332
Духовно-інтелектуальне виховання школярів Харківської гімназії № 89. <i>А. В. Жозе да Коста</i>	339
Забезпечення духовного розвитку молодших школярів з особливими освітніми потребами. <i>Ю. Д. Бойчук, О. С. Казачінер, О. В. Мірошніченко, Н. В. Науменко</i>	343
Інклюзивне навчання у системі освіти України: теорія і практика. <i>Т. М. Собченко, Н. М. Смолянюк</i> ...	348
Шляхи формування культури миру і толерантності у дітей в закладах загальної середньої освіти в умовах військового конфлікту в Україні. <i>І. М. Трубавіна</i>	352
Етика ненасильства в національній педагогічній спадщині та сьогодні. <i>О. Кікінежді, І. Шульга</i>	356
Розвиток ідей педагогіки миру в освітньому військовому середовищі. <i>О. Г. Марченко</i>	360
Формування інтелектуальної складової готовності правоохоронців до професійної самореалізації на засадах педагогіки миру і толерантності. <i>С. О. Іщенко, О. В. Загребельний</i>	364
Вплив занять спортом на інтелектуальний розвиток спортсменів. <i>А. А. Голенков, А. С. Гонтар</i>	368
Бойове мистецтво як засіб духовного і фізичного виховання молоді. <i>Л. С. Рибалко, Д. С. Іванов</i>	372
Сучасні проблеми в професійній підготовці майбутніх медиків. <i>Ю. С. Ілясова</i>	376
Духовно-інтелектуальний розвиток майбутніх лікарів під час спілкування в студентському середовищі закладу вищої медичної освіти. <i>Л. В. Фоміна</i>	379
Інтелектуальне навчання і виховання майбутніх іноземних лікарів новітніми засобами педагогічної майстерності. <i>М. Ю. Котелюх</i>	383
Духовно-інтелектуальне виховання майбутніх іноземних лікарів у закладах вищої медичної освіти як основа міжкультурних відносин. <i>Л. О. Гененко</i>	387
Теоретичні основи формування креативності майбутніх менеджерів. <i>Н. Добровольська</i>	390
Модель формування управлінської компетентності майбутніх економістів. <i>К. В. Копняк</i>	396
Розвиток інтелектуальної комунікації в учнівській та студентській молоді ХХІ століття. <i>Ф. Я. Майнаєв, О. І. Майнаєва</i>	402
Духовно-моральні константи у контексті спілкування студентів у соціальних мережах. <i>В. В. Ворожбіт-Горбатюк</i>	406
Духовные ценности человека информационного общества в медиа-стратегии высшего технического образования. <i>Я. Н. Кунденко</i>	412
Роль медіа у формуванні ідентичностей сучасної молоді: теоретико-методологічний та практичний аспекти. <i>Я. С. Фруктова</i>	415
Формування медійно-інформаційної грамотності особистості як запорука її духовного розвитку. <i>О. Городецька</i>	419
Інтелектуальне навчання майбутніх лікарів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. <i>Н. А. Іванькова, О. А. Рижов</i>	423
Використання ІКТ під час проектної діяльності майбутніх учителів початкової школи. <i>Б. В. Павлюк</i>	427
Особливості застосування веб-технологій в процесі підготовки майбутніх учителів. <i>А. І. Крижановський</i>	431
Формування інтелектуальних умінь засобами веб-сервісу Trello. <i>О. Г. Кіріленко, Г. О. Труш</i>	436
Практична значущість цифрових технологій для інтелектуального розвитку майбутніх лікарів-стоматологів. <i>Ю. С. Славінська</i>	439
Діагностика сформованості цифрової компетентності в процесі інтелектуального розвитку студентів. <i>О. О. Наливайко</i>	443
Застосування змішаного навчання в процесі підготовки майбутніх учителів. <i>Л. С. Шевченко</i>	447
Електронні освітні ресурси як засіб дистанційного навчання осіб з особливими потребами. <i>В. Уманець</i>	454
Ноосферное образование и две анкеты «Международного ноосферного центра Вернадского» — анкета «Цветок жизни» для изучения социальной адаптации и пространственного мышления и анкета «Здоровье ученика» для оперативного исследования состояния ученика немедицинским персоналом. <i>И. А. Фарафонова</i>	462
Алфавітний перелік авторів монографії	468

Наукове видання

ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В ХХІ СТОЛІТТІ

*Міжнародна колективна монографія
за загальною редакцією проф. В. П. Бабича, проф. Л. С. Рибалко*

Редактор *О. М. Хвостиченко*
Коректор *О. І. Новохатська*
Комп'ютерна верстка *Т. А. Хвостиченко*

Підписано до друку 24.12.2019.
Формат 60×90/8. Гарнітура Times.
Тираж електронний

Видавництво «ВННОТ»
<http://ol.world-ontology.org/>
email: syshan4@gmail.com